

ELS BOMBARDEJOS DE GRANOLLERS 1938-1939

Museu de Granollers

Ajuntament
Granollers

www.bombardejosdegranollers.info

ÍNDEX

- 1. La Guerra Civil i l'atac de l'aviació italiana**
 - 2. Els resultats de l'atac**
 - 3. Els avions que bombardejaren Granollers. La informació sobre la ciutat**
 - 4. Víctimes del bombardeig del 31 de maig de 1938 (quadre)**
 - 5. L'organització civil davant dels atacs aeris**
 - 6. La Junta de Defensa Passiva de Granollers**
 - 7. Refugis a Granollers**
 - 8. Bombardejos**
- Crèdits**

1. La Guerra Civil i l'atac de l'aviació italiana

L'any 1936 Granollers, amb 14.165 habitants i capital del Vallès Oriental, no excessivament gran, però puixant, va malviure l'aixecament militar del 17 i 18 de juliol en contra del govern legítim de la República, i va patir durant la Guerra Civil de 1936-1939 una de les pàgines més tristes de la seva història.¹ Especialment, el dia 31 de maig de 1938. Recordem alguns dels aspectes més destacats dels que havien succeït a Granollers abans d'aquesta data.

Els avatars del conflicte revolucionari i bèl·lic de 1936-1939 havien transformat radicalment la vida de la població. Un Comitè de Milícies Antifeixistes havia estat qui, d'ençà dels esdeveniments del mes de juliol de 1936, s'havia fet càrrec de la direcció de la ciutat. Revolució i guerra havien creat un nou sistema on els sectors de producció eren dirigits amb conceptes diferents a temps anteriors. Els sindicats i els partits maldaven per transmetre a la gent granollerina que revolta i guerra fossin enteses com a senyals de lluita contra l'aixecament feixista de juliol. La ciutat, però, després de passats els primers moments d'enardiment revolucionari malvia el son d'un conflicte que es perllongava massa i a causa del qual les morts d'alguns granollerins a la rereguarda i al front, els problemes d'augment de la població que aniria creixent per l'arribada d'evacuats i refugiats procedents de diversos llocs del territori de l'Estat espanyol, la necessitat de nous habitatges, la gana i les dificultats de l'adequació de l'ordre polític i militar, administratiu i laboral, a un període tan excepcional, es feien massa quotidians.

Entre gener i abril de 1938, Franco havia empès una forta contraofensiva des de Terol fins al delta de l'Ebre que li va permetre l'ocupació de Vinaròs i Benicarló. Els raids aeris d'inicis d'any, per una banda, es feien més insistents. A pocs quilòmetres de Granollers, la població de Mollet del Vallès va ser bombardejada el 8 de gener de 1938. Els dies 16, 17 i 18 de març, Barcelona que continuava sent atacada per l'aviació, va sofrir uns duríssims atacs. El cercle atacant s'estrenyia i pocs mesos després les bombes caurien damunt de la ciutat granollerina.

En efecte, el dia 31 de maig de 1938, en aquell dimarts inesperadament tràgic per als granollerins, cinc avions italians, dels tipus Savoia-S 79 al servei del general Franco, van atacar la població.³

Granollerins i persones d'altres pobles veïns ja treballaven. D'altres començaven les seves diligències més immediates. D'altres feien cua per tal d'adquirir l'avituellament tan necessari. Infants i grans traspassaven la ratlla d'entrada o de sortida de les escoles. Alguns anaven a la recerca del periòdic que els informés dels darrers esdeveniments quotidians i, especialment, dels bèl·lics. A les 9,05 hores i al llarg d'un curt minut, o dit d'una altra manera, en tan sols un minut que per a molts va ser etern, patètic, ensordidor i sagnant, els cinc avions Savoia vomitaren 40 bombes de 100 quilos, 10 de 20 quilos i 10 de 15 quilos.

Les bombes caigueren a la carretera en el tram de Josep Anselm Clavé, on quedaren afectats diversos edificis, alguns tan coneguts com la Fonda Europa, seu en aquells moments, de la Col·lectivitat Gastronòmica. Caigueren a la plaça de Maluquer i Salvador, coneguda com la del Bestiar o plaça de can Sínia on van quedar afectats alguns edificis i deixaren el seu patètic senyal en el quiosc tan popular d'en Mulet. Caigueren al carrer d'Espí i Grau, afectant l'escola "Lluís Castellà". Al carrer d'en Marià Sans, al de l'Enginyer, al de Barcelona, al carrer Nou, en aquells moments amb el nom de Pi i Margall. A la placeta de Sant Roc. Al carrer d'Elisabets, avui de Santa Elisabet. Al carrer del Sastre, a la plaça de les Olles. Al carrer del Portalet. La Porxada, edificació emblemàtica del segle XVI, també va sofrir desperfectes, ja que va quedar parcialment destruïda amb l'ensorrament de part de la teulada. Les bombes arrodonien el cercle de foc i de mort amb els seus impactes al carrer del Conestable de Portugal; al del Liri que aleshores portava el nom de Blasco Ibañez; al de Lletjós, avui de Sant Josep de Calassanç; al carrer de Josep Umbert; al de Pinós; al de Pere Joan Sala o carrer del Sol; als carrers de Corró o Layret; Travesseres, Catalunya, Girona; a l'Hospital de Granollers, al llarg de l'avinguda de Joan Prim i al Camí Vell de Canovelles.

GARRIGA I ANDREU, JOAN. *Granollers, el bombardeig de 1938*. Granollers: Ajuntament, 2002.

2. Els resultats de l'atac

Segons el balanç que va fer l'Ajuntament, els edificis sinistrats van ser una vuitantena, i el cost dels danys d'unes 637.000 pessetes, quantitat certament alta d'acord amb l'època.⁵ Els desperfectes materials van ser molts, però ni punt de comparació van tenir amb el patiment de les persones a causa del nombre de ferits i morts causats per la metralla de les bombes. El nombre va ser molt important, tot i que les xifres en més d'un cas varien.

Sobre la base de l'estudi comparatiu entre les dades dels Registres Civils de Granollers i dels pobles de la comarca, de les del Registre del Cementiri de Granollers, de les d'un informe de l'Alcaldia de la ciutat, i de les que havien publicat Josep M. Solé i Sabaté i Joan Villarroja, s'arriba a la conclusió que la xifra provada de manera fefaent de morts i ferits, va ser d'un mínim de 224 persones, de les quals 124 van ser dones i 84 homes. Altres 16 persones no foren indentificades. En el fatídic minut, o el mateix dia, podria ser que en morissin 195. Els ferits greus van ser, segons dades documentals, un mínim de 165, dels quals 105 eren dones i 60 homes.

La immensa majoria d'aquestes persones, van morir el mateix 31 de maig. La resta, primer ferits, van anar morint entre els mesos de juny i d'octubre següents. La majoria de víctimes van ser dones i sobre els 208 identificats, hi hagué 33 nens que no arribaven als 15 quinze anys. El fet que la majoria dels qui resultaren morts tinguessin el domicili a la ciutat, o que més de la meitat haguessin nascut a Granollers o a la seva comarca, corrobora el ressò immediat del brutal impacte i el dramàtic trastorn que causà.

GARRIGA I ANDREU, JOAN. *Granollers, el bombardeig de 1938*. Granollers: Ajuntament, 2002.

3. Els avions que bombardejaren Granollers. La informació sobre la ciutat

La informació oficial que va donar el Ministerio de Defensa Nacional sobre l'autoria de l'atac i dels tipus d'avions que hi van intervenir, indicava que les bombes havien estat llançades per cinc avions Junker. Per tant calia atribuir l'atac a l'aviació alemanya. Aquesta informació va donar lloc a que es cregués que havien estat els alemanys els autors del bombardeig, tot i que, certament, diverses notes de la premsa parlaven d'atac de l'aviació estrangera, italoalemanya, i la de París, d'atac italià.

Tanmateix, la documentació dels arxius italians desmenteix la implicació de l'aviació alemanya i confirma l'autoria dels italians en el bombardeig. A banda de les fotografies i documentació italianes, en aquests darrers anys també han aparegut altres documents que donen notícies més fidedignes sobre l'atac. Segons un document italià, el 31 de maig de 1938, una esquadrilla formada per cinc avions del tipus Savoia S-79, que pertanyia a l'"Stormo de Bombardeig Veloà", també conegut amb el nom de Falchi delle Baleari, s'enlairà a les vuit hores del matí oficialment les set hores en aquells moments a Mallorca del camp d'aviació de Son Sant Joan, a Mallorca, territori sota control franquista.

L'objectiu del bombardeig, segons que consta en el Diario Storico dell'8º Stormo, de l'any 1938, havia estat el següent:

Bombardamento Centrale Elettrica di Granollers, objectiu que s'havia d'haver assolit mitjançant l'atac dels cinc avions.

Per altra banda, que Granollers era un objectiu de l'aviació legionària italiana, és cosa provada com consta en un plànol que porta per nom: Aviazione Legionaria delle Baleari. Indice obbiettivi, i que va ser àmpliament divulgat, amb molta altra documentació, l'any 1986.¹⁹

A part de l'objectiu concret del dia 31 de maig, Granollers reunia, segons la documentació de què disposava l'exèrcit nacional i per tant l'aviació al servei de Franco, altres punts d'interès bèl·lic. En efecte, un document del Archivo General e Histórico del Aire descrivia a manera de croquis diversos punts de Granollers on es ressenyaven unes centrals elèctriques, un taller de reparacions d'avions, el pont sobre el riu Congost, un taller de muntatge d'avions, l'estació del ferrocarril de la línia del Nord, i un camp

d'aviació que devia ser el de la Garriga/Llerona, situat a uns cinc kilòmetres.

Un altre document que acaba d'afermar la idea del possible interès per atacar la ciutat, era un que incorporava el següent informe, molt semblant a l'anterior:

“Granollers: Importante depósito de toda clase de material. Taller de montaje de aviones 200 m. al NW del puente de la carretera a Caldas de Montbuy sobre el río Congost”.

A banda de tot plegat, l'atac italià del maig del 38 resultà un autèntic desastre militar, si és que volien tocar la central elèctrica, ja que, com ells reconeixen, erraren els trets.

La imperícia a bastament provada dels aviadors italians que bombardejaren Granollers, sembla que es voldria haver tapat una mica quan en descriure la reacció antiaèrea que van trobar els avions es feia constar en el diari de vol que va ser intensa a Barcelona, i lleu a Granollers.²⁶ A Granollers, la veritat, ni reacció lleu hi ha haver, en primer lloc per la falta de defenses antiaèrees i d'avions lleials a la República que poguessin sobrevolar al seu damunt enfrontar-se a l'aviació feixista, i en segon lloc perquè la sirena que hi havia damunt de can Deu no va tocar. La gent s'assabentà de l'agressió quan els edificis s'ensorraven i la pell els cremava. Així de violent.

GARRIGA I ANDREU, JOAN. *Granollers, el bombardeig de 1938. Granollers: Ajuntament, 2002.*

4. Víctimes del bombardeig del 31 de maig de 1938 (quadre)

Víctimes del bombardeig del 31 de maig de 1938

Dades del registre Civil de Granollers (segons ordre cronològic d'inscripció)

Cognoms i nom	Sexe	Natural de	Edat	Estat civil
Garcia Signes, Joaquina	d	Granollers	25	C
Ribalta Pladevall, Josep	h	Sant Celoni	35	C
Solsona Girbau, Teresa	d	Les Franqueses	17	S
Solsona Girbau, Elvira	d	Les Franqueses	16	S
Serra Sabater, Maria	d	Gualba	17	S
Mercè Rovira, Carme	d	Centelles	11	S
Ri6n Ma6a, Assumpci6	d	Granollers	12	S
Estruel Riba, M.ª Lluisa	d	Barcelona	16	S
Maza Canales, Josep de la	h	prov. Santander	68	C
Oliveras Pla, Antoni	h	Granollers	9	S
Garcia Marco, Mundeta	d	Pont S. Esperit	13	S
Martí Plana, Núria	d	Granollers	12	S
Soldevila Castell6, Joan	h	Granollers	36	S
Riudoms Giral, Dolors	d	Barcelona	35	C
Llobet Riera, Josep	h	Granollers	53	C
Vito Torras, Anna	d	Collsuspina	35	S
Jusà Tandos, Teresa	d	Prov. Terol	3	S
Pérez Tornavell, Àngela	d	Granollers	13	
Comas Tourné, Josep	h	Castellcir	56	C
Morera Barneza, Teresa	d	Sta. M.ª Corcó	25	C
Jané Busom, Maria	d	Granollers	46	C
Mañé Cornellà, Maria	d	Sta. Oliva	62	C
Salvadó Vidal, Maria	d	La Sierra	72	V
Abós Muzán, Domènec	h	Montsó	35	C
Echevarria Urquia, Eustaquí	h	Ibar	61	V
Magria Comas, Francesca	d	Llagostera	54	C
Cassà Forns, Rita	d	Marata	57	V
Noriega Rinc6n, Manuel	h	Les Franqueses	44	C
Noriega Olivella, Pere	h	Barcelona 16		S
Brutau Rosàs, Àngela	d	Granollers	15	S
Mompart Costa, Rosa	d	Martorelles Dalt	52	V
Martorell Bara, Àngela	d	Barcelona	32	S
Pagès Palau, Mercè	d	Canovelles	28	S
Dosrius Arnau, Agustina	d	Centelles	38	S
Planas Andreu, Carolina	d	Montseny		C
Roca Prat, Filomena	d	Berga		V
Marín Sánchez, Elena	d	Madrid	28	C
Sam6n Monràs, Ant6nia	d	Barcelona	52	C
Climent Linares, Antoni	h	Prov. Alacant	53	C
Formentí Puignan, Pere	h	Is6vol	35	C
Guinart Saborit, Julià	h	Palou	63	V
Casanovas Sabatés, Francescad		Granollers	13	S
Sans Puigdoménech, Maria	d	S. F. Codines	37	C
Barquet Serra, Pere	h	Pins del Vallès	32	C
Gallo del Río, Balbina	d	Burgos	50	C
Illa Colomé, Josep	h	Sant Celoni	58	C
Novell Garriga, Jaume	h	Granollers	35	C
Ferrer Xaus, Josep	h	Capellades	33	C
Duran Tàpias, Miquel	h	Granollers	13	S
Clavell Pere, Joaquina	d	Vallgorguina	53	S
Roca Baleda, Anna	d	Caldes	53	C
Pont González, Anicet	h	Barcelona	15	S
Sam6n Riera, Jaume	h	Mollet	42	C
Mulet Martorell, Antoni	h	Valls	12	S
Falguera Busquets, Elvira	d	Mollet		C
Feliu Arenas, Jacint	h	Cardedeu	14	
Ginjaume Pinós, Montserrat	d	Cardedeu	14	

El bombardeig Granollers, 31 de maig de 1938

Rodríguez Batlle, Trinitat	d	Granollers	12	
Pujol , Ferran	h	Sentmenat	44	C
March Guinart, Josepa	d	S. A. Vilamajor	62	C
Lleonart Tarrés, Àngela	d	Llagostera	47	C
Abella Guasch, Maria	d	Barcelona	34	S
Torres Casasas, Anna	d	Roda	32	C
Torrents Pallarés, Francesc	h	Reus	60	C
Sindreu Mas, Joaquina	d	Martorelles	50	C
Sayol Palmera, Teresa	d	Granollers	10	
Sabadell Grau, Dolors	d	Barcelona	29	C
Estaper Clavell, Ramona	d	Granollers	60	S
Riera Cavallé, Julià	h	Palou	61	V
Gómez Gómez, Domènec	h	Cadix	16	S
Torradell Andols, Engràcia	d	Corró d'Avall	26	V
Rovira Pelegrí, Josep	h	Granollers	26	S
Montaña Arnau, Paula	d	Centelles	35	C
Roque Sitja, Emília	d	Hostal.Balenya	38	S
Sagués Clapés, Pere	h	Bigues	72	C
Pons Ferer, Martí	h	Granollers	79	C
Cuevas Agudode, Emília	d	Lúcar (Almeria)	22	S
Moncau Sera, Agnès	d	Balenya	64	V
Gabarras Jordà, Climent	h	Sant Quirze	44	C
Casademunt Armengol, Maria	d	Terrassa	38	C
Giménez Borruezo, Lluís	h	Lúcar (Almeria)	41	C
Margenat Badell, Pere	h	Granollers	58	V
Galiana Alegre, Neus	d	Cabaña Quinta	46	C
Moreno Aro, Carles	h	Villarobledo	38	C
Adiego Redondo, Pilar	d	Saragossa	44	C
Rovira Tonat, Isaac	h		64	V
Bertran Bernadas, Antoni	h	Igualada	38	C
Monclús Alentoran, Francesca	d	Casp	51	C
Pueblador Monclús, Emília	d	Casp	16	S
Calderón Gómez, Just	h	Reinosa	48	S
Nualart Villaret, Santiago	h	Calella	18	S
Argemí Oliveras, Carme	d	Granollers	9	S
Pou Masó, Salvador	h	Granollers	10	S
Juvany Claret, Amadeu	h	Granollers	9	
Bartrés Puig, Josepa	d	La Roca	48	C
Baró Montaña, Maria	d	Granollers	15	S
Sarroca Margarit, Agustí	h	Granollers	12	S
Juan Laxa, Carme	d	Badalona	14	
Mora Riera, Àngela	d	Granollers	6	
Solà González, Elisa	d	Granollers	22	C
Solà Roca, Joaquim	h	Granollers	58	C
Santaeugènia Torrents, Emília	d	Granollers	44	V
Punsetí March, Miquel	h	Granollers	21	S
Jacas Cusidó, Josep	h	Granollers	77	C
Rosquellas Tuset, Josep	h	Granollers	7	
Ulldemolins Carrancà, Fc.	h	Granollers	12	
Canal Miralpeix, Joan	h	Granollers	67	C
Grau Camps, Madrona	d	Granollers	26	S
Riera Vila, Rosa	d	Caldes Montbui	34	C
Garrell Pey, Esteve	h	Granollers	16	S
Garrell Alsina, Ventura	h	Granollers	51	V
Abril Parera, Josepa	d	Corró d'Amunt	76	V
Pedrals Blanchart, Llorença	d	Granollers	26	S
Pedragosa Arasa, Bartomeu	h	Granollers	9	
González Zamora, Celestina	d	Piugcerdà	22	C
Juncà Mas, Josepa	d			
Melo Checa, Basília	d	Prov. Guadala.	24	S
Soler Hernández, Francesca	d			
Linares , Maria	d			
Pareja Reixa, Maria	d	Prov. Almeria	34	C
Juncà Mas, Francesca	d			
Reiné , Sebastià	h			
Riera , Teresa	d			
Llobet Gurgui, Àngel	h	Granollers	34	C
Font , Josep	h			
Larrosa Juncà, Josep	h			
Estragués Fornés, Joaquina	d			
Bobés Muñoz, Carme	d	Oviedo	33	C
Campins Raventós, Genís	h	Vilassar de Dalt	17	S
Roca Julià, Jaume	h	Granollers	10	
Fernández Vidal, Rosa	d	Granollers	36	S
Oliart Terradas, Josepa	d	Granollers	44	C

El bombardeig Granollers, 31 de maig de 1938

Elias Aymerich, Joan	h	Granollers	53	C
Saló Torres, Francesc	h	Granollers	53	C
Vernet Barnes, Anna	d			
Duran Ballescà, Maria	d		58	
Uyà Terrades, Josepa	d		44	
Riera Capdevila, Sebastià	h	Sta. Eulàlia Riup.	35	C
Pujol Jaumà, Ferran	h			
Requena Martínez, Elena	d	Prov. Almeria	59	C
Tortosa Iniesta, Joan	h	Prov. Almeria		13
Díaz Zapico, Araceli	d	Astúries	10	
Zaiz Tarrés, Miracle	d	Prov. Santander	4	
Rodríguez García, Carme	d			
Braza Llana, Delfina	d			
Garbollo, Llibertat	d			
Redondo Repiso, Eugènia	d	Prov. Valladolid	82	
Nobrega Fernández, Josepa	d	Biscaia	17	S
Abranguin Cruz, Ayde	d	Biscaia	15	
Castany Subirats, Joan	h	S. Martí Sobrem.	38	C
Serra Puigoriol, Carme	d	S. P. Vilamajor	50	C
Xans Travé, Carme	d		44	
Bertran, ,	d			
, Joaquina	d			
Pagès Palau, Assumpció	d	L'Ametlla	46	S
Tàpias Vidal, Joaquina	d	Bigues	40	C
Bonet Serra, Joan	h	Fonteta	41	C
Cort Julià, Joaquim	h	Parets	59	C
Artau Vallcorba, Joan	h	Barcelona	26	S
Garcia Crisol, Francesca	d	Prov. Almeria	22	C
Barceló Godayol, Josep	h	Taradell	32	S
Segovia Garcia, Patrici	h	Granollers	2 m	
Vivó Señorlí, Marià	h	Miranda de Ebro		59 C
Garcia Grisó, Maria	d	Prov. Almeria	15	
Vila Travessera, Maria	d	la Roca	58	C
Pou Vila, Joan	h	Cànoves	33	C
Molist Bartrés, Joan	h	Argentona	65	V
Vilà Farrès, Manuel	h	Granollers	11	
Freginals Cumella, Antònia	d	Sant Celoni	67	V
Gubern Puig, Maria	d	Arbúcies	25	S
Cabanas Jordà, Climent	h	Sant Quirze	57	C
López Secades, M. Purificació	d	Prov. Coruña	29	V
Teruel López, Melciora-Eulàlia	d	Prov. Almeria	25	C
Ferrer Colom, Antònia	d	Calella	35	C
Corcera Ferriz, Amàlia	d	Lúcar	26	C

Dades del registre del Cementiri de Granollers

Cognoms i nom	Sexe	Edat
Agut Salvadó, Genoveva	d	
Badosa Malet, Joaquina	d	
Cabot Mañosa, Enric	h	
Capella Prats, Francesca	d	
Julià Salabert, Josep	h	
Maria Velázquez, Elena	d	
, Araceli	d	5
Una nena	d	5
Una dona	d	23
Una nena	d	10
16 cadàvers sense identificar		

Morts a l'Hospital General de Catalunya

Cognoms i nom	Sexe	Data defunció
Pujol Vergés, Isabel	d	1-6-38
Chacón Oliver, Maria	d	1-6-38
Martí Lluís, Concepció	d	18-6-38
Barnet Argemí, Carme	d	1-6-38
1 nena d'un mes	d	1-6-38
Navarro Brunet, Raimon	h	3-6-38
Marcos Gracia, Francesca	d	13-6-38
González Campos, Teresa	d	23-6-38
Ríos Murillo, Esteve	h	9-6-38
Vall Salvadó, Prim	h	15-6-38
Lorca Garcia, Victòria	h	2-6-38
Rodríguez Martí, Lluís-Antoni	h	(No se'n sap data de mort)

El bombardeig Granollers, 31 de maig de 1938

Morts a l'Hospital Militar. Clínica Militar de la Garriga

Cognoms i nom	Sexe	Natural de	Edat	Estat civil
Farré Mallena, Enriqueta	d		18	
Sitjà Freixa, Concepció	d	Granollers	50	S
Gli Travé, Carme	d		48	

D'altres morts, segons el llistat de l'alcaldia de Granollers

Cognoms i nom	Sexe	Edat
Cunillera Franés, Josepa	d	50
Galobardes Clarà, Lluís	h	
Puig Floriach, Jaume	h	15
Roig Arbonès, Mercè	d	24
Trullàs Cadevall, Lluís	h	
Viladerram Tàpias, Antoni	h	

GARRIGA I ANDREU, JOAN. *Granollers, el bombardeig de 1938.*
Granollers: Ajuntament, 2002.

5. L'organització civil davant dels atacs aeris

L'aviació militar que intervingué durant el conflicte de 1936-1939, representà una nova forma de bel·licisme que permeté mesurar l'abast de la perillositat per la gran quantitat d'estralls que provocà en la població civil de rereguarda. En aquests atacs l'aviació al servei de Franco, amb una intervenció destacada de l'aviació italiana i la Legió Còndor alemanya, causaren una quantitat de danys irreparables, i fins i tot diverses potències europees denunciaren aquests tipus d'atacs tan mortífers i de tant patiment per a la població.

Els atacs aeris de l'aviació feixista, procedents bàsicament de les bases establertes a Mallorca, van esdevenir un dels pitjors malsons de la rereguarda catalana. La distància que separava Catalunya de Mallorca era només d'una hora d'aviació. Una de les poques mesures de protecció que van poder prendre les autoritats institucionals, així com la societat civil, va ser la construcció de refugis per a la població.

El resultat d'aquesta preocupació va portar la Generalitat de Catalunya a decretar l'obligació de crear a tots els pobles i ciutats organismes encarregats de protegir la població civil durant els atacs aeris. Així doncs, el 9 de juny de 1937 la Generalitat creà la Junta de Defensa Passiva de Catalunya dependent de la Conselleria de Treball, la finalitat de la qual era "Prendre totes les mesures encaminades a la protecció de la població civil contra tot possible atac aeroquímic, aeri o marítim, auxiliar-la en tots aquests casos, disposant la construcció de tots els refugis que s'estimin necessaris, la continuació dels començats que siguin útils, llur conservació i llur vigilància". L'agost de 1937, es creaven les Juntes de Defensa Passiva Locals i de Vegueria, destinades a treballar sobre el terreny. La Junta de Defensa Passiva de Catalunya va dedicar-se a la supervisió i el seguiment de les obres de construcció, a facilitar les possibles subvencions i resoldre problemes.

Cada ciutat i cada vila tenen un calendari diferent pel que fa a la construcció de refugis. La necessitat de la seva construcció començava en el moment en què les vides quedaven alterades per les primeres bombes. Barcelona pionera en la defensa passiva a Catalunya va ser la primera ciutat que va construir refugis, des de

El bombardeig Granollers, 31 de maig de 1938

febrer de 1937. Els primers d'aquests refugis tenien forma allargada i entre 1,25 i 3 metres d'ample, segons fossin de tipus volta o rectangular. Responien al propòsit de reutilitzar-los més endavant com a part del clavegueram de la ciutat. El nombre total de refugis que es van arribar a fer a la ciutat de Barcelona va ser de 1.401. D'aquestes construccions, un 22% van rebre subvenció municipal.

6. La Junta de Defensa Passiva de Granollers

L'any 1936, Granollers tenia una població censada de 14.165 habitants. El conflicte revolucionari i bèl·lic, iniciat pel cop d'Estat militar contra la República el juliol de 1936, havia transformat radicalment la ciutat i amb el transcurs dels mesos, els problemes al front, l'arribada d'evacuats i refugiats, la necessitat de nous habitatges, la gana i les dificultats de l'adequació de l'ordre polític i militar a un període tan excepcional, es feien massa quotidians.

A més de tot això, l'eventualitat d'un atac aeri a Granollers per part de l'aviació franquista es va fer més evident d'ençà de 1938, després dels bombardejos de poblacions veïnes Cardedeu, Mollet i especialment pels atacs a Barcelona. I així va succeir el 31 de maig de 1938 amb uns resultats realment dramàtics.

El bombardeig del mes de maig de 1938 va fer accelerar a Granollers la constitució de la Junta de Defensa Passiva i els treballs d'habilitació de refugis. El municipi dedicà uns esforços extraordinaris a la constitució i l'augment de refugis en cases particulars, fàbriques, tallers, establiments públics i a diversos indrets. S'establí un servei permanent d'alarma a la central telefònica, situada a la plaça de'en Perpinyà, a can Deu, des d'on s'avisava del perill a traveés de diversos tocs de sirena. Es donaren, a més, instruccions per evitar encendre les llums als immobles a partir del capvespre, prohibició de circular vehicles durant la nit, supressió d'enllumenat públic i l'obligació de dirigir-se als refugis i de parar els vehicles en sentir l'alarma. El bombardeig de 1938, dissortadament, demostrà la poca eficàcia de les mesures preventives iniciades. A partir de llavors es va fer un esforç considerable per avançar en les obres dels refugis que es construïen calculant que poguessin resistir les bombes de 50 a 100 kg. . La construcció es sufragava amb un impost especial del 2% dels ingressos dels veïns de la ciutat i les subvencions de la Junta de Defensa de Catalunya. Tanmateix, els pocs recursos econòmics i la falta de braços per causa de les mobilitzacions va obligar a deixar molts projectes inacabats.

7. Refugis a Granollers

El bombardeig italià del 31 de maig de 1938 agafà totalment desprevinguda la gent. Ni tan sols van funcionar les sirenes d'alarma, i en un sol minut 9,05 a 9,06, es provocà una tragèdia d'un abast extraordinari, amb un resultat d'un mínim de 224 morts i 165 ferits, així com enormes estralls en immobles. Tampoc els refugis ja construïts el 1939, no evitaren que durant els atacs de 24, 25 i 26 de gener de 1939, els avions italians i alemanys causessin 36 morts, alguns d'ells dins de refugis.

Refugis a Granollers i emplaçaments (setembre de 1938):

- C/ Anníbal (Fàbrica Montañà).
- C/ Durruti, núm. 65 (avui c/ Alfons IV).
- C/ Josep Umbert, 52.
- C/ Wilson, 55 (avui c/ Guayaquil).
- Plaça del Parc.
- Plaça de Barangé.
- Plaça de la República/Ajuntament.
- C/ Lletjós (avui c/ Sant Josep de Calassanç) C/ Conestable de Portugal (Institut de Segon Ensenyament).
- Plaça de Maluquer i Salvador (Proveïments).
- C/ de les Minetes.
- C/ Santiago Rusiñol, 70 (avui c/ Girona).
- C/ Santa Anna, 6.
- Plaça de Guillamet.
- Refugi de la secretaria d'Abastaments.

Altres refugis (gener de 1939):

- Refugi de la barriada de la Muntanya.

Projectes de refugis:

- Escola Lluís Castellà (avui Escola Pereanton).
- Escola Ferrer i Guàrdia (avui Escola Pia, c/ Guayaquil).
- Institut de Segon Ensenyament (avui Escola Pia, c/ Sant Josep de Calassanç).
- Menjador infantil de la Unió Liberal (actual seu central del Museu de Granollers).

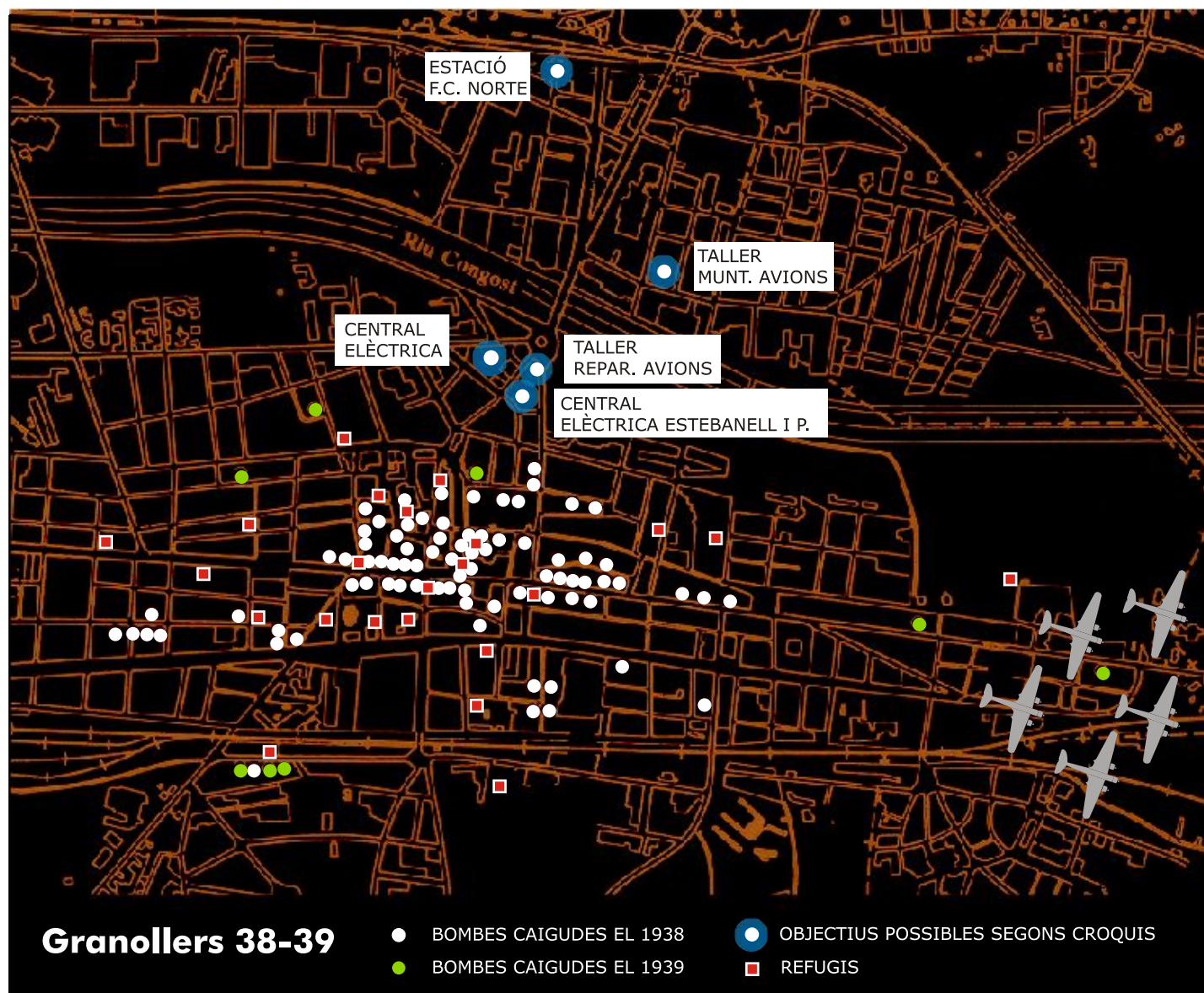
Acabats al final de la guerra:

- Refugi de les oficines de Llum i Força (avui c/ Josep Irla).
- C/ Minetes, de tipus galeria i capacitat per a 1.500 persones; únic refugi finalitzat el 31 de maig de 1938.
- Plaça Maluquer i Salvador, de tipus cel·lular i capacitat per a 1000 persones.
- Plaça de la República/Ajuntament, de tipus galeria i capacitat per a 300 persones.
- Plaça de Barangé, de tipus galeria i capacitat per a 800 persones.
- C/ Lletjós (avui c/ Sant Josep de Calassanç) C/ Conestable de Portugal, de tipus galeria i capacitat per a 600 persones.
- Habilitació com a refugi de la col·lectora situada on avui trobem el CN Granollers, amb capacitat per a 2.000 persones.
- A més dels refugis habilitats a fàbriques, tallers i cases particulars, tots de tipus galeria.

Notícies de diversos refugis que s'han anat coneixent:

- Fàbrica de la Font de l'Escot.
- Bòbila d'en Sidro.
- Solar Vidal i Jumbert (a la banda dreta de la riera del Congost).
- Dos refugis al barri del Lledoner.
- Casa família Ripoll (particular).

8. Bombardejos

Plànol dels bombardejos

CRÈDITS

Documentació històrica:

Joan Garriga i Francesc Sánchez

Fotografies (a la web):

Arxiu Municipal de Granollers-Arxiu d'Imatges,
Biblioteca del Pavelló de la República, (Universitat de Barcelona),
Pere Cornellas , Carles Riobó, Jordina Medalla.

Assessorament lingüístic:

CNL del Vallès Oriental, SLC de Granollers

Disseny:

Pere Bàscones

Multimèdia:

Sergio Martínez

Coordinació:

Josep Muntal

Museu de Granollers

Ajuntament
Granollers